

Äldre tiders postväsen

Ur boken Med lag och slag
Utgiven 1967 Av Sven Rydstrand

Uppgifterna om äldre tiders postväsen är tyvärr knapphändiga i domböckerna. I allmänhet gäller det blott kronoposten, som bönderna var skyldiga att befordra till och från de militära boställena samt till länsmän och fogdar. Det fanns dock ett postkontor i Uddevalla redan på 1680-talet, och därifrån kunde vem som helst avsända brev, men böndernas brev var nog synnerligen fåtaliga. Vid tinget på Kviström i februari år 1689 förekom följande ärende:
Mönsterskrivaren Jonas Gillerstedt hade instämt postbönderna i Östeby, Oluf och Pahr, som uti nästförlidne september månad emottagit ett brev från honom till postmästaren i Uddevalla, välaktade Elias Spaak, däruti skulle ha varit 17 öre silvermynt, som Gillerstedt på posthuset i Uddevalla varit skyldig, men varken brevet eller penningarna äro framkomna. Förberörde postförare bekänner sig hava emottagit brevet med penningarna uti och levererat det till postförarna i Foss, vilka nu ej voro tillstädes eller voro instämnda.

Detta ärende förekommer tyvärr inte mera, men år 1699 förekommer ett annat ärende om bortkomna brev:

Korporalen manhaftig Christen Dufwa hade instämt klockaren Oluf Nilsson i Lilla Säleby och angiver hurusom han i förlidet år i april månad mötte honom på landsvägen vid Säleby och då levererade honom några öppna brever, som han skulle skaffa till Abraham i Härska och därföre betalte honom 2 öre silvermynt. Samma brever haver klockaren intet framskaffat utan låtit bära dem till Bråland och leverat dem till herr kapten baron Kruse, och emedan han hade en aktion i Göteborg, som Abraham i Härska för honom utföra skulle, till vilken dessa brever brukas skulle, men förmeddelst att de ej kommit till Abraham, har han måst göra en och annan omkostnad till att uppsöka och igenhämta dem, eftersom han intet kunde försumma den honom förelagda termin. Uppsättande en räkning till 9 daler och 7 öre, som han av klockaren pretenderar, emedan denne därtill varit vållande.

Klockaren nekade intet att han emottagit breverna, men han har då varit överdrucken, så att han intet mindes av vad som korporalen anmodat honom, utan då han var hemkommen och fann dessa brever hos sig, förmodade han att de voro skrivna till herr baron Kruse och förty intet annat kunde tänka än att de skulle dit förskaffas, som han ock gjorde. Penningarna, de 2 styver, tog han inte emot utan en pojke, som om morgonen därefter flydde honom dem. Korporalen kom ock vid samma tid från Skärvhem och kunde ju själv ha rest till Härska med sina brev, eftersom den vägen var honom lika så snar som den andra, vilket gjorde honom lika så misstänkt att de skulle till Bråland, som de voro skrivna herr baronen och löjtnanten till.

Klockaren utlåter sig på rättens begäran att vilja giva till korporalen 2 daler smt, varmed korporalen inte vill låta sig nöja. Men rätten finner att emedan korporalen haft en person från Uddevalla till Svarteborg att hämta breven från herr baronen igen, varemellan är allenast 3 mil, att korporalen intet mera kan pretendera utan bör låta sig därmed nöja.

År 1701 förekommer på tinget i Svarteborg följande ärende angående bortkomna brev:

För rätten framställdes en pojke, Tore Andersson, från postgården Wässe, som den 7 januari sistförlidne skulle föra posten från Wässe till nästa postgård Östebyn. Han har under vägen tagit av kappan på postväskan, så att papperet med åtta brev uti från herr översten

välbemälte Petter Weinholtz, adresserade till postmästaren i Uddevalla, detsamma uppbyter och tager därutur 4 öre, som låg däruti och kastar breven uti en enerbuske, varest de legat tills nu uti maj månad, då en hustru som sökte efter sina kreatur fann dem och bar dem fram till herr översten, och då voro alla uppruttna.

Pojken är här till städes, är gammal vid pass 18 eller 19 år, tillstår detta sitt fel, därtill berättar det att kappan var öppen, tog alltså breven ut och skulle se om de voro så många som de voro när han tog väskan hemma. Då förnimmer han att det var penningar uti detta papperet och därför bryter han det och lägger penningarna till sig och kastar breven uti busken.

För sådant denna pojkes förseende dömes han efter postböndernas fullmakter att betala tillbaka de 4 ören smt, som han av papperet ut tagit, och straffas på kroppen med femtio par spön.

Hur kronobrevbäringen var ordnad i Sunnerviken under 1700-talets senare hälft, visar följande dokument, som skrevs vid tinget på Kviström den 18 november år 1747:

Den inrättning, som Kronobefallningsmannen herr Anders Ljungvall upprättat och underskrivit angående brev bäringen eller ecke-posten uti Tunge, Sörbygdens, Stångenäs och Sotenäs härader, blev uti häradsrätten uppläsen, varutinnan Stora Foss Östergårdens åboer påläggas att emot 10 daler silvermynts årlig betalning avföra alla kommande brev till Håby och Sörbygdens härads brev till Öbbön, utom dess alla ifrån dessa häraders länsmän ankommande brev till Misteleröd.

Öbons åbor avförer Sörbygdens härads brev fram till Bastegilja och åter till Foss emot 6 daler silvermynt. Bastegilja åligger emot 6 daler silvermynt årligen bära kommande brev till Hult i Hede socken och åter till Öbon i Foss socken. Hult förskaffar brev till Sörbo och avgående till Bastegilja, bekommande årligen 6 daler silvermynt. Sörbo nedre gården emot fyra daler silvermynts betalning befördrar kommande brev till länsmannen och Krokstads kyrka och gående till Hult. Håby övergården njuter 10 daler silvermynt årligen och därför fortskaffar kommande brev till Dingle i Tose socken och gående till Foss, sammaledes Sotenäs och Stångenäs häraders brev till Ferlev i Bro socken och till Foss tillbaka.

Östra Dingle befördrar breven som kommer från Håby till Tunge härads länsman och gående brev till Håby för 4 daler silvermynt årligen och länsmannen Sören Hansson i Kjäfvestad får 2 daler silvermynt för det han förskaffar breven tillbaka till Dingle. Ferlev förskaffar alla kommande brev till häradsskrivarebostället Groröd, dito till Sotenäs och Stångenäs härads länsmän, till Skåne och Hedegärde samt alla gående brev till Håby, bekommer åtta daler silvermynt årligen. Östra Groröd bekommer 4 daler silvermynt årligen och därför fortskaffar alla gående brev från häradsskrivarekontoret till Ferlev.

Skådene nedre 1930 eller 1940 tal

Skåne (nuvarande gården Skådene i Bro socken) avförer kommande brev till länsmännen i Stångenäs härad och Sotenäsets brev till Vrångebäck och tillbaka till Ferlev. Bekommer 6 daler silvermynt. Mellby åbor i Bro avförer breven från länsmannen till Bro prästegård och Skåne samt till Lyse kyrka emot 6 daler silvermynts årliga betalning. Vrångebäck befordrar kommande brev till Röd över Åby fjord till Sotenäs härad och gående brev till Skåne för 4 daler silvermynt.

Röd på Sotenäs bekommer 6 daler silvermynt och förer kommande brev till Rörby och gående till Vrångebäck. Rörby avförer kommande brev till länsmansbostället Fintorp och gående till Röd. Undfår 5 daler silvermynt. Fintorp undfår 6 daler silvermynt årligen och däremot avförer från länsmannen dess ämbetsbrev till Rörby och alla kungörelser till Överby prästegård samt när så omtränger kungörelser till Askums och Berfendals församlingar.

Och som de föreslagna brevlagare nu var närvarande och emot samma inrättning ej hade något att påminna, så blev densamma av häradsrätten fastställd.